

Sezona 2016/2017

Petak, 17. mart 2017. godine
Zadužbina Ilije M. Kolarca u 20 časova

Ciklus: Za znalce

Dirigent: **Džon Ekslrod**

Program:

G. Maler: Simfonija br. 6

Allegro energico, ma non troppo.

Andante

Scherzo: Wuchtig

Finale: Allegro moderato

Trajanje: oko 80 minuta

Koncertmajstor: **Tijana Milošević**

„Samo je jedna Šesta, i pored *Pastoralne!*“, reči su austrijskog kompozitora Albana Berga kojima je on izrazio svoje divljenje prema Gustavu Maleru (1860-1911) i njegovoj Šestoj simfoniji istovremeno je poredeći i sa Betovenovom simfonijom iste numeracije. Ovakvo poređenje sa Betovenom, velikanom kojem su se divile gotovo sve potonje generacije kompozitora, jasno govori o Malerovoj veličini i značaju, kao i o vrednosti ove njegove simfonije.

Gustav Maler rođen je u Kalištu, malom mestu u tadašnjoj Austrijskoj monarhiji, a današnjoj Češkoj republici. Učio je klavir na Bečkom konzervatorijumu i, kao jako talentovanom studentu, profesori su mu prognozirali veoma uspešnu pijanističku karijeru. Međutim, Maler je život posvetio dirigovanju i komponovanju. Tokom osamdesetih i devedesetih godina 19. veka, pa sve do 1907. godine, radio je kao operski i orkestarski dirigent u Haleu, Ljubljani, Olmoucu, Pragu, Lajpcigu, Budimpešti, Hamburgu i konačno Beču, gde se dosta angažovao na promociji dela mladih autora (među kojima je bio i Arnold Šenberg). Godine 1907. odlazi u Sjedinjene Američke Države, gde je radio kao dirigent u njujorškoj Metropolitan operi, kao i u Njujorškoj filharmoniji. U Beč se vraća 1911. godine, neposredno pred smrt.

Malerov opus je u biti poznoromantičarski, jer nastaje na osnovama zapadnoevropske muzike 19. veka, i to njene austrijsko-nemačke „struje“ sa Betovenom na čelu, preko stvaralaštva Šuberta, Bramsa, Vagnera i Bruknera. Pored toga u njegovim kompozicijama primetni su i uticaji austrijskog folklora. Malerov pogled na svet i razmišljanja o muzici razvijala su se i pod uticajem filozofa Artura Šopenhauera i Fridriha Ničea.

Opus Gustava Malera čini „samo“ devet simfonija i nekoliko ciklusa pesama za glas i orkestar (*Pesme litalice, Dečakov čudesni rog, Pesme mrtvoj deci, Pesma o zemlji*). Pored toga napisao je još samo jednu zbirku pesama za glas i klavir i jedan klavirski kvintet. Fokus njegovog stvaralaštva je bio orkestar koji je jako dobro poznavao i koristio da prikaže svoje ideje. Zbog toga su njegovi ciklusi pesama za glas i orkestar posebno bitni, jer su podigli ovaj žanr na izuzetno visok nivo.

Malerove simfonije, kao i ciklusi pesama, nastaju gotovo ravnomernim intenzitetom tokom celog kompozitorovog radnog veka, stoga su i jako povezani. Prva simfonija, koncipirana kao simfonijska poema pod nazivom *Titan* nastaje 1888. godine, a rad na njegovoj nezavršenoj Desetoj simfoniji prekinula je smrt 1911. godine. Simfonijski opus Gustava Malera obiluje elementima kompozitorovog zvučnog okruženja - zvukova ulične, vašarske muzike, orguljske muzike, raznih narodnih plesova (najčešće lendlera, popularnog austrijskog plesa), ali i gotovo onomatopejskih zvukova prirode, austrijskog sela, ptica, kravljih zvona. Ti zvuci iz okruženja bivaju prerađivani i interpretirani u njegovim delima na kompozitoru veoma svojstven način, prožeti duboko ukorenjenim romantičarskim konvencijama izražavanja, ali i njihovim postupnim razobličavanjem, pri čemu zvuk Malerovih simfonija, naročito unutrašnjih stavova, gotovo da izlazi iz okvira poznoromantičarskog muzičkog izraza od kojeg polazi. Povezanost Malerovih pesama i simfonija ogleda se u upotrebi melodija pesama kao tema simfonija. Tako se u prve četiri simfonije, kao teme za simfonijsku razradu javljaju melodije pesama iz ciklusa *Pesme litalice, Dečakov čudesni rog*, ali i nekih pesama iz zbirke za glas i klavir. Središnje tri simfonije, Peta, Šesta i Sedma nose podnaslov *Rikert* simfonije, budući da su povezane

sa Malerovim ciklusom pesma *Pesme mrtvoj deci* koje je on komponovao na stihove pesnika Fridriha Rikerta.

Šesta simfonija (nazivana još i *Tragičnom*) nastala je 1904. godine, ali je premijerno izvedena dve godine kasnije, nakon kompozitorovih prerada. Ova simfonija predstavlja Malerov specifičan osvrt na tradiciju nemačke simfonijske muzike. U prethodnim simfonijama, on je ispitivao granice sonatno-simfonijskog ciklusa u domenu rasporeda i broja stavova (širenje ciklusa na pet ili šest stavova, ili koncipiranje u dva dela) i izvođačkog sastava (dodavanje vokalnih deonica i dodatnih instrumentalnih deonica), što će nastaviti da čini i nakon Šeste simfonije. Ovo delo je tradicionalno koncipirano u četiri stava, od kojih samo lagani stav nije u početnom a-molu.

Prvi stav, sonatni *Alegro*, zasnovan je na dve teme – prvoj, dramskoj, emotivno nabijenog tragičnog zvuka, i drugoj, lirskoj temi, nazvanoj *Almina tema*, po Malerovoj supruzi. Redosled unutrašnjih stavova je predmet mnogih rasprava. Iako prvo, ali i mnoga kasnija izdanja posle skerca stavljaju lagani stav, večerašnje izvođenje se oslanja na Malerovu ideju da lagani stav bude na mestu drugog. Tako posle misaonog, meditativnog *Andantea*, u kojem se čuju podsećanja na ciklus *Pesme umrloj deci* sledi treći stav, skerco, koji evocira atmosferu sablasnog plesa smrti. Simfoniju završava sonatni finale koji počinje laganim uvodom (*Largo*), nakon čega sledi burni, marševski segment (*Allegro moderato*) koji kulminira snažnim udarom timpana i velikog bubnja, čime iznenadno završava simfoniju.

Ana Đorđević*

*U sezoni 2016-17, Beogradska filharmonija pruža priliku odabranim mladim muzikolozima da pisanjem programskih komentara obogate svoju stručnu praksu.